

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЄС

Чепис Олеся Іванівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Нині ефективне антимонопольне регулювання, як і захист інтелектуальної власності, є найважливішими правовими механізмами, створеними задля забезпечення економічного зростання з урахуванням розробки та розширеного використання інновацій. У повідомленні Європейської комісії, в якому сформульовано План дій у галузі інтелектуальної власності з метою підтримки стійкості ЄС, наголошується на ролі конкуренції в сучасній економіці. Стійка, екологічна та конкурентоспроможна економіка потребує інструментів для полегшення доступу до критично важливих технологій, захищених інтелектуальною власністю, для полегшення ліцензування виключних прав, необхідних для стандартів, та для сприяння обміну даними. У сучасній економіці вирішальне значення має більш легкий та швидкий доступ до знань, даних та технологій, у тому числі захищених правами інтелектуальної власності, тому вони відіграють важливу роль у торгівлі та інвестиціях. На галузі, що інтенсивно використовують інтелектуальну власність, припадає 93% від загального обсягу експорту товарів ЄС.¹

Для такої сучасної економіки, як Європейський Союз, інтелектуальна власність (ІВ) є центром створення вартості. Галузі з інтенсивним використанням ІВ не тільки складають значний внесок у ВВП ЄС і зайнятість, але й відповідають за понад половину (51%) загальних валових інвестицій ЄС. Секторами з найбільшою кількістю патентних заявок є медичні технології, цифрові комунікації, комп'ютерні технології, електричні машини та транспорт.²

Базовою міжнародною нормою у сфері законодавства про недобросовісну конкуренцію є стаття 10bis Паризької конвенції з охорони промислової власності (ПК).³ Посилання на неї міститься у статті 2(1) Угоди

¹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions "Making the most of the EU's innovative potential. An intellectual property action plan to support the EU's recovery and resilience". Brussel, 25.11.2020. P.17 COM(2020)760 final. URL: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2020\)760&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2020)760&lang=en)

² Erixon, Fredrik; Guinea, Oscar; Lamprecht, Philipp; Van der Marel, Erik (2022) : The benefits of intellectual property rights in EU Free Trade Agreements: Full report, ECIPE Occasional Paper, № 01/2022, European Centre for International Political Economy (ECIPE), Brussels. P.22

³ Paris Convention for the Protection of Industrial Property March 20, 1883, Article 10

з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС)⁴, яка накладає на членів СОТ зобов'язання забезпечувати захист від недобросовісної конкуренції. Варто зауважити, що в Європейському Союзі закони про недобросовісну конкуренцію гармонізовані не повністю. Ефективний захист від недобросовісної конкуренції, передбачений статтею 10bis(1) ПК, буде ухвалено на ув'язці законодавчих систем ЄС з певних аспектів недобросовісної конкуренції, а також на національному законодавстві та практиці держав-членів.⁵ Підхід до недобросовісної практики у відносинах між підприємствами та споживачами в країнах ЄС врегульовано Директивою про недобросовісну торговельну практику (ДНТП).⁶ Вона забезпечує захист споживачів від оман і агресивних практик. Єдині правила у сфері реклами встановлені Директивою про оманливу та порівняльну рекламу (ДВЗСР)⁷. Захист нерозкритих знань і навичок та ділової інформації гармонізований за допомогою Директиви про охорону комерційної таємниці (ДКТ)⁸.

Загалом у законодавстві ЄС чітко прослідковується взаємозв'язок права інтелектуальної власності з двома групами правил: нормами щодо вільного руху товарів (робіт, послуг) та нормами щодо захисту конкуренції. У ст. 36 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – Договір про функціонування ЄС) передбачається заборона державам-членам встановлювати невинноваті бар'єри для транскордонної торгівлі.⁹ Так, є не допустимими кількісні обмеження (quantitative restrictions), тобто квоти на імпорт та експорт, та інші заходи, що мають рівнозначний ефект (ст. 34, 35). У ст. 36 допускається прийняття законодавства держав-членів ЄС щодо захисту «промислової або торговельної власності», яке виступає предметом обмежень, що накладаються цілями Договору щодо вільного руху товарів.¹⁰ Основним правовим інструментом у сфері ліцензування прав інтелектуальної власності є правила ст. 101 Договору про функціонування ЄС. Так ст. 101(1) встановлює заборону укладення антиконкурентних угод. Несумісними з внутрішнім ринком вважаються будь-які угоди між підприємствами, будь-які рішення об'єднань підприємств та будь-які види узгодженої практики, які можуть торкатися торгівлі між державами-

⁴ "TRIPS Agreement (as amended on 23 January 2017)". World Trade Organization. Archived from the original on 18 October 2020. Retrieved 12 February 2021.

⁵ Senfleben M. Protection against unfair competition in the European Union: from divergent national approaches to harmonized rules on search result rankings, influencers and greenwashing. *Journal of Intellectual Property Law and Practice*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpad123>

⁶ Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market, Official Journal L 149, 22.

⁷ Directive 2006/114/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 concerning misleading and comparative advertising (codified version), Official Journal L 376, 21.

⁸ Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure, Official Journal L 157, 1.

⁹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>

¹⁰ The EU competition rules on intellectual property licenses. A guide to the European Commission's technology transfer block exemption regulation and competition issues relating to IP licensing and enforcement (May 2021). URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=d82abe5e-f320-4c0a-8c40-1fd0ec25d21f>

членами ЄС і мають на меті чи результат створення перешкод для конкуренції в рамках внутрішнього ринку, її обмеження та спотворення.

Слід зазначити, що законодавство про конкуренцію та законодавство про інтелектуальну власність мають різну мету, оскільки перше прагне захистити ринок від монополістичної поведінки, а друге – надає тимчасові монополії. Проте вони мають спільне підґрунтя, у зв'язку з чим активно взаємодіють. Можна сказати, що ці дві системи є синергетичними, оскільки спрямовані на стимулювання економічного зростання та захист інтересів споживачів.¹¹

У сучасній літературі запропоновано кілька способів удосконалення взаємодії антимонопольного законодавства та законодавства у сфері інтелектуальної власності як на національному, так і на міжнародному рівнях, які дозволили б зменшити часто існуючу «напругу» між ними: 1) посилення взаємного збагачення у частині вдосконалення норм матеріального права. Антимонопольне право може застосовувати цінності інтелектуальної власності, наприклад, створення стимулів для інновацій. У свою чергу, право інтелектуальної власності може засвоїти цінності антимонопольного права, зосередивши увагу на доступі до знань та поширенні інформації. До прикладу, ширше застосування глобальних ліцензійних прав та умов, що життєво важливі для компаній, які працюють у глобальному масштабі, зокрема добровільних угод FRAND (добровільні угоди між організацією, яка встановлює стандарти, та власником патентів, погодитися включити свою запатентовану технологію до стандарту, ліцензувати цю технологію на «справедливих, розумних та недискримінаційних умовах»); 2) інтеграція економічного аналізу у створення оптимальних правових режимів та норм у галузі інтелектуальної власності. Простий акцент на економічному впливі, що чиниться політикою в галузі інтелектуальної власності та конкуренції на добробут та інновації, може знизити напругу між цими галузями права¹²; 3) усунути фрагментацію законодавства та бюрократичні процедури.

У якості підсумку зауважимо, що Європейська комісія загалом має рацію, стверджуючи, що для підтримки конкурентоспроможності ключових європейських секторів, включаючи цифрові та зелені галузі, необхідні сильна нормативна база та нова політика. Тож якщо ЄС хоче залишатися привабливим для наукомістких галузей у майбутньому, європейські політики повинні прийняти послідовний і, водночас, більш цілісний і стратегічний підхід до формування промислової політики.

¹¹ Scantlebury M.S.C., Trivelli P. Interaction between intellectual property and competition law / International Centre for Trade and Development. Geneva, 2016. P.1

¹² Benjamin S.M., Rai A.K. Fixing Innovation Policy: A Structural Perspective. *The George Washington Law Review*. 2008. № 77. P.1-88.